

VERZETS
RESISTANCE
MUSEUM

ONDERNEMINGSPLAN

2025-2028

INHOUD

1 INLEIDING	1
2 ARTISTIEK-INHOUDELIJK BELANG	2
– Plaatsbepaling en visie	2
– Vaste opstellingen en activiteiten	2
– Terugblik doelen 2021-2024	2
– Betekenis voor publiek en stad	3
– Actualiteit	3
– Nieuwe plannen	3
3 BELANG VOOR DE STAD	4
– Cultuureducatie	4
– Internationaal belang	4
– De buurt	4
– Amsterdam 750 jaar	4
– Bereik in stad en wijken	4
– Terugblik doelen 2021-2024	5
– Nieuwe plannen	5
4 DIVERSITEIT EN INCLUSIE	6
– Gelijkwaardigheid als uitgangspunt	6
– Programmering	6
– Toegankelijkheid	6
– Terugblik doelen 2021-2024	6
– Nieuwe plannen	7
5 KANSEN EN BEDREIGINGEN	8
6 PROGRAMMA'S EN ACTIVITEITEN 2025 - 2028	9
– Wisseltentoonstellingen	9
– De wijken in	10
– Digitale outreach	11
– Zaalprogrammering	13
– Cultuureducatie, toegankelijkheid en participatie	13
7 UITVOERING	15
– Communicatie	15
– Partners	15
– Huisvesting	16
– Verduurzaming	16
– Digitalisering	17
– Toezicht en risicomanagement	17
– Personeel	18
– Financiën	19

1 INLEIDING

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd 10% van de Amsterdamse bevolking vermoord vanwege etniciteit en geloof, en velen kwamen om door dwangarbeid, oorlogsgeweld en honger. Er was verzet tegen de dictatoriale nazibezetting, maar ook collaboratie. Direct na de oorlog vocht het zwaar verarmde Nederland een bloedige koloniale oorlog in een vergeefse poging Indonesië als kolonie te behouden.

De kracht en betekenis van Verzetsmuseum Amsterdam ligt vooral op drie punten:

- Het museum brengt dit belangrijke verhaal op een aansprekende manier in beeld; is leerzaam maar niet belerend; gaat over dilemma's en emoties en raakt daardoor de bezoekers en zet ze aan tot nadenken. Met verrassende thema's voor de wisseltonstellingen zoekt het museum steeds naar verbreding van de doelgroepen.
- Cultuureducatie is sinds de oprichting een kerntaak, waarin het Verzetsmuseum zijn sporen heeft verdiend. Het museum laat het belang zien van rechtsstaat en democratie, verdraagzaamheid en solidariteit. En dat is relevanter dan ooit nu oorlogen in de wereld ook vele Amsterdammers raken en verdelen, en polarisatie en populisme de rechtsstaat bedreigen.
- Het Verzetsmuseum behoort tot de voorlopers op het gebied van diversiteit en inclusiviteit. Amsterdammers met een migratieachtergrond hebben vaak zelf ervaringen met oorlog, onderdrukking, discriminatie en uitsluiting, en de doorwerking daarvan. De afgelopen Kunstenplanperiode heeft het museum met hen gewerkt aan versterking van hun representatie in het museum. Voorts zijn alle vaste opstellingen volledig zelfstandig toegankelijk gemaakt voor bezoekers met een fysieke, auditieve of visuele beperking. Hierin heeft het museum een voorbeeldfunctie in de museumsector.

In 2020 en 2021 kreeg het Verzetsmuseum, zoals alle culturele instellingen, te maken met de coronapandemie: met lockdowns, beperkende maatregelen, weggefallen toerisme en drastisch dalende bezoekersaantallen en bezoekersinkomsten. Gelukkig kreeg het museum ook steun. Naast de gebruikelijke overheidssteun voor de cultuursector, kon het museum ook een beroep doen op het Vfonds en de afdeling Oorlog en herinnering WO2 van het ministerie van VWS. Door de steun en forse bezuinigingen is het museum de crisis redelijk goed doorgekomen.

Door gebruik van nieuwe technieken – livestreams en virtuele tentoonstellingen – kon het publiek in de coronatijd toch worden bereikt en dankzij de mogelijkheid tot videovergaderen kon er goed worden doorgewerkt aan de vernieuwing van het museum. Een grote tegenvaller was dat het mede door de coronacrisis niet is gelukt om de financiering rond te krijgen

voor fysieke uitbreiding van het museum, door aankoop van een aangrenzend pand of aanleg van een ondergrondse verdieping. De nieuwe presentatie over verzet in de voormalige koloniën – die opent in 2024 – kan daardoor helaas niet veel meer ruimte krijgen dan voorheen. Door gebruik van multimediale technieken wordt de ruimte wel optimaal benut.

Mede dankzij de vernieuwing van de vaste opstelling werd het Verzetsmuseum in december 2023 genomineerd voor de prestigieuze European Museum of the Year Award 2024. Het museum ontving in 2023 een record van bijna 114.000 (113.730) bezoekers – meer nog dan in het pre-corona topjaar 2019. Op TripAdvisor staat het Verzetsmuseum op nummer 1 van meest gewaardeerde historische musea.

Ondanks de inhoudelijke vernieuwing en hoge bezoekersaantallen, is het publiek nog slechts in beperkte mate van samenstelling veranderd, terwijl het aandeel van de nieuwe Nederlanders in de samenleving verder toeneemt. Aandachtspunten voor de beleidsperiode 2025-2028 zijn:

- Door nieuwe programmering en co-creatie bezoekers met een migratieachtergrond beter bereiken, ook buiten de muren van het museum.
- Vanwege de toenemende polarisatie in de samenleving, meer dan voorheen verbinding en dialoog stimuleren.
- Inspelen op de toenemende digitalisering en de rol van de sociale media.
- Verder werken aan duurzaamheid.

Complicerende factor is dat het museum – dat werkt met een beperkte reguliere staf van ruim 11 fte – te maken heeft met forse kostenstijgingen terwijl daar geen evenredige subsidiestijging tegenover staat. Door te verwachten publieksgroei, verhoging van de entreegelden, fondsenwerving en intering op de reserves, kan het museum toch stappen zetten om de uitdagingen van de toekomst voortvarend tegemoet te treden.

In dit plan wordt uiteengezet welke nieuwe beleidsaccenten het Verzetsmuseum gaat leggen, aansluitend bij tot nu toe bereikte resultaten en maatschappelijke trends. In de hoofdstukken 2, 3 en 4 wordt aan hand van de thema's 'artistiek-inhoudelijk belang', 'belang voor de stad' en 'diversiteit en inclusie' ingegaan op de betekenis van het Verzetsmuseum en de tot nu toe opgedane ervaringen. De daarop volgende hoofdstukken gaan over de daaruit voortvloeiende nieuwe uitdagingen, de voorgenomen activiteiten en de uitvoering. Over thema's die nog niet in de hoofdstukken 2, 3 en 4 aan bod kwamen, worden ook het bestaande beleid en behaalde resultaten toegelicht. ■

2 ARTISTIEK-INHOUDELIJK BELANG

Het Verzetsmuseum vertelt verhalen met een boodschap voor democratie, verdraagzaamheid en solidariteit. Artisticeit staat voor het museum in dienst van de verhalen.

PLAATSBEPALING EN VISIE

Verzetsmuseum Amsterdam wordt zeer gewaardeerd in de (internationale) museumsector. Veel andere musea over de Tweede Wereldoorlog zijn gevestigd op een voormalig slagveld of een voormalig kamp of onderduikplaats. Zij stellen militaire oorlogvoering, of, – zoals in Amsterdam het Anne Frank Huis en het nieuwe Holocaust Museum – de Jodenvervolgving centraal. Verzetsmuseum Amsterdam belicht de persoonlijke ervaringen van de gehele bevolking, vanuit verschillende perspectieven, op zo'n manier dat bezoekers zich kunnen inleven en worden aangezet tot nadenken, ook over zichzelf. Het Verzetsmuseum geeft een genuanceerd beeld van beladen geschiedenis. Het geeft inzicht in verschillende posities, weet complexe zaken voor een breed publiek eenvoudig te verwoorden en boeiend in beeld te brengen, en het legt relaties naar het heden.

Het Verzetsmuseum gaat over moreel beladen thema's. Het wil inzicht geven in de mechanismes van onderdrukking, collaboratie en verzet. Het museum laat zien dat het plegen van verzet niet gemakkelijk is. Het vellen van een oordeel daarover kan een conclusie zijn, maar is geen uitgangspunt. Om met de bekende historicus Johan Huizinga te spreken: het gaat om het afleggen van rekenschap, niet om afrekenen met het verleden. Vaak legt het Verzetsmuseum verbanden met misstanden in het heden, en roept het de vraag op of we ons daar voldoende tegen verzetten.

VASTE OPSTELLINGEN EN ACTIVITEITEN

Het Verzetsmuseum heeft drie permanente tentoonstellingen. In 2022 vernieuwde het museum de vaste opstelling over Nederland in bezettingstijd. In een eigentijdse vormgeving zijn naast verhalen over vervolging en verzet, ook verhalen opgenomen over daders, burgerslachtoffers en dwangarbeiders, die in het collectieve geheugen vergeten dreigen te raken. Het museum laat zien dat collaboratie, verzet en slachtofferschap door elkaar konden lopen. Het verhaal schuurt. Door ruime aandacht voor mensen uit de koloniën in het Nederlandse verzet en de naoorlogse dekolonisatie, wordt een brug geslagen naar bezoekers met een achtergrond in de voormalige koloniën, en de verbinding gelegd naar de permanente presentatie over de voormalige Nederlandse koloniën die opent in 2024. Deze tweede vaste tentoonstelling geeft een nieuwe kijk op de geschiedenis, benadrukt het verzet tegen koloniale onderdrukking, en biedt daardoor een verhaal waarin mensen van allerlei achtergronden zich kunnen herkennen. In een flexibel

invulbare epiloog vertellen mensen van nu hoe het koloniale verleden doorwerkt in hun leven.

De derde vaste tentoonstelling, *Verzetsmuseum Junior* – met de reizende variant *Verzetsmuseum Junior op wielen* – vertelt voor kinderen vanaf 9 jaar het verhaal over bezet Nederland aan de hand van vier echt bestaande kinderen. *Verzetsmuseum Junior* won verschillende publiekprijzen, wat voor een historisch museum met een serieus thema uitzonderlijk is. Het is een populair uitstapje voor families met kinderen en trekt veel schoolbezoek.

Alle vaste presentaties in het museum zijn zelfstandig toegankelijk voor mensen met een fysieke, auditieve of visuele beperking. Hierin heeft het Verzetsmuseum een pioniersrol vervuld en is het een voorbeeld voor andere musea in (en buiten) Amsterdam. Voor schoolbezoek heeft het museum uiteenlopende programma's voor alle soorten onderwijs en leeftijdsgroepen – ook voor kinderen met beperkingen. Het museum heeft daarnaast participatieprogramma's.

Het museum maakt aantrekkelijke wisseltentoonstellingen over gevarieerde thema's om steeds een ander publiek aan te spreken. In lezingen en andere inhoudelijke bijeenkomsten wordt – in samenwerking met vaste en wisselende partners – aandacht besteed aan nieuwe historisch-wetenschappelijke inzichten of aan de actualiteit.

TERUGBLIK DOELLEN 2021-2024

- Zoals voorgenomen heeft het Verzetsmuseum de vaste opstelling vernieuwd. Het is goed gelukt om daarin nieuwe perspectieven en nieuwe historische inzichten te verwerken. Dat het museum verzetsmensen niet alleen als helden in beeld brengt en ook daders portretteert, leidde tot ophef in de sociale media, en discussies in de dagbladen. Recensenten en bezoekers die kwamen kijken, waren echter vrijwel altijd enthousiast, en ook historici en museaal deskundigen overlaadden het museum met lof. *"The museum does a superb job of illustrating the nuance and complexities of Dutch responses to the German occupation"* (Ben Garcia, Director American LGBTQ+ Museum, New York). *"Het verhaal vertellen aan de hand van mensen is een prima vorm, de indeling in periodes is zeer verhelderend en ik vond de films in hun beknoptheid erg goed in elkaar gezet. En bovenal: de interpretatie die jullie geven is evident een stap vooruit in historisering. (...) Dat dat ook weerstand oplevert is in dit geval vooral een teken dat jullie geen hekkensluiters zijn, en dat is zeer te waarderen."* (Bart van der Boom, historicus Universiteit Leiden).
- Door de coronacrisis zijn er minder wisseltentoonstellingen geproduceerd dan voorgenomen. Daar

staat tegenover dat er ook een geslaagde virtuele variant is gemaakt van de tentoonstelling in het kader van de 80ste herdenking van de Februaristaking. De voorgenomen tentoonstelling over antikoloniaal verzet in 2024, krijgt vorm in samenwerking met het Slavernijmuseum in oprichting.

- Een deel van de voorgenomen zaalprogrammering moest vanwege de coronacrisis vervallen. Voor de bijeenkomsten die wel doorgingen werd dankzij de livestream een veel groter publiek bereikt dan anders. Hoogtepunt was de Anton de Kom-lezing in 2021 die online meer dan 13.000 keer werd bekeken, waarvan bijna 5000 keer vanuit Suriname. De in 2020 nieuw aangestelde medewerker Diversiteit en Inclusie organiseerde zeven bijeenkomsten over nieuwe visies op verzet in relatie tot koloniale geschiedenis. De meeste bijeenkomsten hadden wegens corona een beperkt publiek, maar ze werden gelivestreamd en tevens uitgezonden door Salto TV waarmee tienduizenden kijkers werden bereikt.

Op doelen uit 2021-2024 wat betreft cultuureducatie en diversiteit en inclusie wordt teruggeblikt in hoofdstukken 3 en 4.

BETEKENIS VOOR PUBLIEK EN STAD

De geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog is relevant voor het Amsterdam van nu; voor nabestaanden met familie-ervaringen die vandaag de dag nog traumatisch zijn, maar ook voor jongeren die er niets van weten, en voor nieuwkomers met soms vergelijkbare ervaringen. Verhalen over de oorlog scherpen de moraal. Het Verzetsmuseum laat zien dat het leven in deze stad niet altijd relatief vreedzaam en welvarend is geweest, dat het belangrijk is dat we onze democratische rechtsstaat koesteren en tolerantie tussen bevolkingsgroepen bevorderen.

Het Verzetsmuseum leert bezoekers door tal van activiteiten hoe moeilijk het is om te leven met oorlog en dictatuur en legt verbanden met het heden. Het zet aan tot reflectie en kritisch nadenken, kweekt begrip voor nieuwkomers en vluchtelingen en biedt hen herkenning. Verzet biedt ook inspiratie: onder de moeilijkste omstandigheden kunnen mensen iets doen om elkaar te helpen en hun waardigheid te behouden.

ACTUALITEIT

Van het Verzetsmuseum wordt soms verwacht dat het standpunten inneemt over actuele politieke kwesties. Het is al vanaf de oprichting een intern terugkerend punt van discussie, dat onder invloed van het recente conflict in het Midden-Oosten weer is opgelaaid. Het Verzetsmuseum wil als historisch museum zaken duiden, grondig analyseren, en verschillende kanten laten zien. Het heeft met de kleine staf beperkte kennis in huis over actuele kwesties, en door beperkte budgetten weinig capaciteit om op een korte termijn deskundigen bij elkaar te brengen. Het museum spreekt zich niet vaak uit over de directe actualiteit, maar vraagt er wel aandacht voor, en legt relaties met onderdrukking en verzet in het heden. Het zoekt daarbij meer naar dialoog – naar elkaar luisteren – dan naar discussie, omdat discussies zelden leiden tot meer toenadering. Bovendien zijn De Balie en Pakhuis de Zwijger de geëigende platforms voor discussie in Amsterdam.

NIEUWE PLANNEN

Zoals nader uitgewerkt in hoofdstuk 6, gaat het Verzetsmuseum zich, vanwege de toenemende polarisering in de samenleving, in programmering en educatieve programma's nog meer dan voorheen inzetten voor verbinding en dialoog. ■

De in 2022 vernieuwde vaste opstelling.

3 BELANG VOOR DE STAD

Zoals al vermeld in de voorgaande hoofdstukken heeft het Verzetsmuseum een belangrijke boodschap. Amsterdam is een stad met bewoners van 180 nationaliteiten; een stad met een geschiedenis van kolonialisme en migratie. Nog relatief kort geleden was de stad direct betrokken bij oorlog, genocide en een koloniale oorlog. Het Verzetsmuseum houdt deze gebeurtenissen uit het verleden levend; gebeurtenissen die onze inzichten en moraal versterken.

CULTUUREDUCTIE

Al vanaf de oprichting in 1985 was cultuureducatie de belangrijkste kernactiviteit, en nog altijd is de educatieve dienst verreweg de grootste afdeling van het museum. Juist voor kinderen en jongeren is het van belang te wijzen op de risico's van dictatuur, discriminatie en intolerantie. Met de educatieve programma's van het Verzetsmuseum worden jaarlijks ruim vijfduizend Amsterdamse scholieren bereikt, ook in de wijken buiten het centrum. Een deel van de programma's komt voort uit co-creatie, en het museum richt zich ook op vluchtelingen en inburgeraars.

INTERNATIONAAL BELANG

Het Verzetsmuseum heeft een sterke internationale reputatie die ook van belang is voor de stad. Het museum draagt bij aan de door de gemeente nagestreefde profilering van Amsterdam als een stad van tolerantie, openheid en vrijheid doordat het de herinnering levend houdt aan een tijd waarin mensen zich teweerstelden tegen de ondermijning van vrijheid, tolerantie en democratie. In de internationale museumsector geldt het Verzetsmuseum als goed voorbeeld voor wat betreft de omgang met beladen geschiedenis en de toegankelijkheid voor mensen met beperkingen.

In 2023 ontving het museum 52.424 buitenlandse bezoekers. De herkomst van de buitenlanders is al jaren min of meer hetzelfde. In 2023 kwam 73% van de buitenlandse bezoekers uit Engelssprekende landen: de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk, Australië, Canada, Ierland en Nieuw-Zeeland. Van oudsher is het museum populair bij bezoekers uit deze landen, die als geallieerden bij de Tweede Wereldoorlog waren betrokken. In 2023 kwam 22% van de individuele buitenlandse bezoekers uit de rest van Europa en 5% uit de rest van de wereld.

DE BUURT

De Oostelijke binnenstad – en het Joods Cultureel Kwartier – ontwikkelt zich steeds meer tot een gebied waar de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog tastbaar is. Het trekt geïnteresseerde, meerdaagse cultuurtoeristen naar de stad, die de stad nog altijd graag ontvangt. Het Verzetsmuseum vertelt hierbinnen een meerstemmig verhaal dat niet mag ontbreken. Door buurtwandelingen – via

een podcast voor individuele bezoekers en begeleid door museumdocenten voor scholieren – wordt de geschiedenis van de door de oorlog verdwenen Jodenbuurt en het verzet levend gehouden.

Buurtbewoners zijn nauw bij het Verzetsmuseum betrokken. Veel vrijwilligers wonen in de buurt en het museum heeft goede banden met de Plantage Weesperbuurtvereniging, de ouderenorganisatie SOOP en maakt deel uit van het samenwerkingsverband De Plantage Amsterdam. De Plantage Amsterdam zet zich in voor gezamenlijke marketing, duurzaamheidsprojecten en gebiedsontwikkeling, en richt zich naast de culturele instellingen ook op bewonersverenigingen en ondernemingen.

AMSTERDAM 750 JAAR

In 2025 viert Amsterdam het 750-jarige bestaan. Het is dan ook 80 jaar geleden dat Amsterdam werd bevrijd, en Indonesië zich onafhankelijk verklaarde, 50 jaar geleden dat Suriname onafhankelijk werd en 40 jaar geleden dat het Verzetsmuseum werd opgericht door mensen uit het voormalig verzet. De festiviteiten van Amsterdam 750 jaar starten op 27 oktober 2024. De kort daarvoor geopende nieuwe afdeling over de voormalige koloniën kwam met steun van de gemeente tot stand, is een cadeau voor de stad en wordt in het kader van de festiviteiten onder de aandacht gebracht. De nieuwe presentatie behandelt een onderbelicht thema dat veel Amsterdammers raakt. De wisseltonoonstelling dat jaar heeft een vrolijk thema: de zwarte artiest en activiste Josephine Baker, die een nauwe band had met Amsterdam.

BEREIK IN STAD EN WIJKEN

Het Verzetsmuseum bereikte in 2023 een record van 113.730 bezoekers: 87.377 individuele bezoekers en 26.353 bezoekers voor begeleide educatieve programma's en evenementen. Van de individuele bezoekers is door postcode-registratie de herkomst nauwkeurig bekend. In 2023 kwam 17% uit Amsterdam, 23% uit de rest van Nederland, en 60% uit het buitenland. Van de bezoekers uit Amsterdam kwam 13% uit de stadsdelen Noord, Zuidoost en Nieuw-West. In pre-coronajaar 2019 was dat 20%; na de heropening brachten relatief veel buurtbewoners een bezoek; het percentage bezoekers uit het Centrum lag in 2023 met 44% hoger dan ooit. 42% van de Amsterdamse bezoekers kwam uit de stadsdelen Oost, West en Zuid, en 1% uit Weesp.

Wat betreft het begeleide educatieve groepsbezoek in 2023 kwam 21% uit Amsterdam, 67% uit de rest van Nederland en 13% uit het buitenland. In 2019 kwam 29% uit Amsterdam. De afname van het aantal Amsterdamse scholieren is te wijten aan het verval van de parkeeronthefing voor *Verzetsmuseum*

Junior op wielen door veranderde regelgeving van de gemeente. Scholen betalen de kosten voor die ontheffing zelf en die kosten zijn in Amsterdam veel hoger dan buiten Amsterdam, waardoor Amsterdamse scholen de trailer minder boekten. Het museum heeft gelobbyd en hoopt weer een parkeeronthefing voor *Verzetsmuseum Junior op wielen* te verkrijgen.

Het educatieve groepsbezoek als geheel lag in 2023 lager dan in het pre-coronajaar 2019. Naast de afname van vooral Amsterdamse bezoekers aan *Verzetsmuseum Junior op wielen* met ruim 30% door het wegvallen van de parkeeronthefing, zijn er ca. 20% minder groepen uit het voortgezet onderwijs ontvangen doordat het educatieve programma in de nieuwe opstelling pas in het derde kwartaal volledig was ontwikkeld. Aan het begin van het jaar werden een beperkt aantal testgroepen ontvangen. Sinds het educatieve programma in de nieuwe vaste opstelling klaar is, ligt het aantal bezoekers juist wat hoger dan voorheen. Ook het bezoek van het aantal leerlingen uit het basisonderwijs aan het museum nam toe.

TERUGBLIK DOELEN 2021-2024

- Door lockdowns en een sluiting van zes maanden voor verbouwing en herinrichting, ontving het Verzetsmuseum minder scholieren dan gebruikelijk. Er werden vooral buurtwandelingen gegeven, waarbij werd samengewerkt met het Auschwitz Comité en het Joods Cultureel Kwartier. Er werd voorts een gratis te downloaden podwalk door de buurt ontwikkeld, die nog altijd goed wordt gebruikt. Zomers reed 'de Verzetstram' met veel succes door de stad, waarvoor werd samengewerkt met de Elektrische Museumtram Amsterdam.
- *Verzetsmuseum Junior op wielen*, bleef met extra schoonmaakrondes en nog kleinere groepen, ook in de coronaperiode deels in gebruik, en stond onder meer op locaties in Amsterdam Zuidoost, Nieuw West en Noord. Zomerschool Nieuw-West, Bevrijdingsfestival Het Vrije Westen en de Drostenburg in Amsterdam Zuidoost (voor kinderen met een beperking), zijn vaste partners geworden. Een docent van de Drostenburg: *"Ik vond het echt geniaal. Het sprak de leerlingen heel erg aan om zich te kunnen inleven in een kind in de oorlog. De inrichting was ook geweldig! (...) Ik geef het een 10!"* In samenwerking met War Child werd een verwerkingsles toegevoegd waarin via het verhaal van Rami een link naar het heden wordt gelegd. Door zeer kostbare evenementenvergunningen bleek het helaas niet mogelijk de trailer te plaatsen bij de populaire markten in Nieuw-West en Zuidoost.
- Van *Verzetsmuseum Junior* werd in de coronatijd een virtuele variant gemaakt, die met begeleiding van een museumdocent kon worden doorlopen; leerlingen doen mee via digibord of iPads. *"Wauw, wat heb ik zojuist een mooi digitaal bezoek gebracht"* mailde een leerkracht.
- Bij de nieuwe vaste opstelling is zoals voorgenomen een educatieprogramma ontwikkeld waarin burgerschap en ontwikkeling van een democratische

Verzetsmuseum Junior op wielen in het Westerpark.

attitude is geïntegreerd, en een grotere variatie aan leervormen toegepast dan voorheen. In het programma wordt expliciet aandacht besteed aan antisemitisme en anti-islamisme waardoor het bijdraagt aan de bestrijding van polarisatie.

- De band met de Plantage Weesperbuurtvereniging werd versterkt doordat het Verzetsmuseum sinds 2021 het voortouw neemt in de organisatie van de jaarlijkse herdenking van de aanslag op het Amsterdamse bevolkingsregister op 27 maart 1943.
- Sinds de heropening ontving het Verzetsmuseum vele nationale en internationale museumdelegaties die het museum als 'best practice' bezoeken en sinds de heropening was de directeur van het Verzetsmuseum vier keer als spreker vertegenwoordigd op een internationaal congres. Het museum werd genomineerd voor de European Museum of the Year Award 2024.

NIEUWE PLANNEN

Naast de al genoemde plannen voor de 750ste verjaardag van Amsterdam, gaat het Verzetsmuseum – zoals toegelicht in hoofdstuk 6 – samenwerken met onder meer de Openbare Bibliotheek Amsterdam om met een reizende tentoonstelling en evenementen bezoekers in de buitenwijken – met name in Amsterdam Zuidoost – te bereiken. Er wordt ingezet op verhoging van het bereik onder Amsterdamse scholieren. ■

4. DIVERSITEIT EN INCLUSIE

GELIJKWAARDIGHEID ALS UITGANGSPUNT

Het kernverhaal van het Verzetsmuseum gaat over de extreme gevolgen van ongelijkheidsdenken tijdens de Tweede Wereldoorlog en de laatste fase van de koloniale tijd. Het streven naar gelijkwaardigheid van bevolkingsgroepen is daarmee de (onderliggende) boodschap van alle programmering in het Verzetsmuseum. Het streven om het publiek te verbreden door programmering van nieuwe thema's met nieuwe partners vloeit hier logisch uit voort. Het museum volgt de Code Diversiteit en Inclusie, heeft vertegenwoordigers van diverse geledingen uit de samenleving in de Raad van Toezicht en het personeels- en vrijwilligersbestand, en werft via platforms als One World, Colourful People en Venzo. Het museum heeft sinds 2020 een medewerker Diversiteit en Inclusie. Begin 2024 werden organisatiebreed diversiteitstrainingen gevolgd van Sarita Bajnath. De museumdocenten kregen naar aanleiding van oorlog in het Midden-Oosten een extra training voor de omgang met polarisatie van Diversion. Door de inzet van relatief veel vrijwilligers, stagiairs en werkervaringsplaatsen draagt het museum bij aan sociale re-integratie, arbeidsparticipatie en talentontwikkeling.

PROGRAMMERING

Sinds de verhuizing naar gebouw Plancius in 1999, wijdde het museum tentoonstellingen, educatieve programma's en zaalactiviteiten aan de geschiedenis van de voormalige Nederlandse koloniën en de herkomstlanden van nieuwe Nederlanders tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het Verzetsmuseum is specialist op het gebied van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Suriname en de Caribische eilanden en hoofdorganisator van de jaarlijkse Anton de Kom-lezing over de strijd tegen intolerantie en discriminatie en de positie van minderheidsgroepen in de samenleving. Ook actuele thema's zoals oorlog en verzet in Soedan, Tsjetsjenië en voormalig Joegoslavië kwamen aan bod. Vrijwel altijd waren er makers uit de betreffende gebieden bij de productie betrokken.

In 2005 kreeg het Verzetsmuseum een vaste opstelling over de voormalige Nederlandse koloniën. Het verzet tegen Nederland kwam daarin ook aan bod, maar de nadruk lag op de bevolkingsgroepen uit de koloniën die in Nederland terecht waren gekomen. Van andere groepen waren getuigenissen en bronnen zeer schaars. Dankzij nieuw historisch onderzoek is het mogelijk de koloniale geschiedenis meer in beeld te brengen vanuit het perspectief van de oorspronkelijke bewoners. Zij staan centraal in de nieuwe afdeling over de voormalige koloniën, en nadrukkelijker dan voorheen wordt duidelijk dat de Nederlanders in de koloniale context daders waren.

TOEGANKELIJKHEID

Een andere vorm van inclusiviteit waar het Verzetsmuseum zich als een voorloper voor inzet is de toegankelijkheid voor mensen met beperkingen. Het museum was altijd al rolstoel-toegankelijk. In 2019 werd Verzetsmuseum Junior zelfstandig toegankelijk gemaakt voor bezoekers met een auditieve of visuele beperking, en in de vorige beleidsperiode werden alle vaste opstellingen toegankelijk voor deze groepen.

Voorzieningen voor blinden.

TERUGBLIK DOELEN 2021-2024

- Het Verzetsmuseum is als eerste museum in Nederland zelfstandig toegankelijk gemaakt voor mensen met een visuele of auditieve beperking. Hiervoor is in de aanloop naar de herinrichting in een proefopstelling met nieuwe toepassingen geëxperimenteerd. Een grote groep adviseurs uit de doelgroep werd betrokken. Het museum heeft geleidelijnen, voelobjecten en een audiotour voor blinden en slechtzienden. Voor gebruikers van gebarentaal zijn alle zaalteksten en films voorzien van een verteller in Nederlandse Gebarentaal. Ook zijn er hulpmiddelen te leen, zoals een loep of rolstoel. *“Top! dat alles toegankelijk is in Nederlandse gebarentaal! Een verademing dit in je eigen taal te volgen!” “I am*

completely blind travelling on my own and visited Amsterdam for the first time. (...) I was so impressed not only by the exhibition itself, but also the way you accommodate a blind visitor especially without a sighted companion." Ook de website (zie pagina 12) werd toegankelijk gemaakt voor mensen met een auditieve of visuele beperking.

- Sinds 2023 biedt het museum in samenwerking met het netwerk 'Musea in gebaren' rondleidingen aan in gebarentaal. Vanaf 2024 worden er rondleidingen aangeboden voor blinden en slechtzienden, tot stand gekomen in nauwe samenwerking met onze adviseurs uit de doelgroep en de Stichting Kubes.
- Zoals voorgenomen is de vaste opstelling vernieuwd om aan te sluiten bij de behoeftes en het kennisniveau van een steeds jonger en cultureel diverser publiek. Er is een 'koloniale lijn' opgenomen in het Nederlandse verhaal, in samenwerking met mensen afkomstig uit de voormalige koloniën. Ook zijn er verhalen opgenomen van homoseksuelen, mensen met een beperking en een verhaal van een in Nederland tewerkgestelde Marokkaanse dwangarbeider.
- De nieuwe afdeling over de koloniën is in samenwerking met deskundigen met een herkomst in de koloniën tot stand gekomen en gericht op het geven van inzicht en het creëren van inleving; hoe ontstond het Westerse superioriteitsdenken, wat waren ervaringen van de verschillende bevolkingsgroepen en hoe creëerde de Tweede Wereldoorlog een doorbraak, zowel in Indonesië als in Suriname en op de Nederlands-Caribische eilanden. In diverse thema's worden voorbeelden uit de verschillende koloniën bij elkaar behandeld, zodat overeenkomsten, verschillen en dwarsverbanden duidelijk worden. De doorwerking van het koloniale verleden in de hedendaagse samenleving komt aan bod in een epiloog die kan worden aangepast aan de actualiteit.

- De medewerker Diversiteit en Inclusie organiseerde in de serie Het Ronde tafelgesprek/The Round Table Talk, zeven bijeenkomsten over nieuwe visies op verzet in relatie tot de koloniale geschiedenis, deels met nieuwe partners zoals Sites of Memory/Black Heritage Tours, Black Achievement Month, het Elmina-Java museum in Ghana en het Comité herdenking slachtoffers Suriname. De meeste bijeenkomsten hadden wegens corona een beperkt publiek, maar werden gelivestreamd en tevens uitgezonden door Salto TV waarmee tienduizenden kijkers werden bereikt. De Anton de Kom-lezing door Chan Santokhi werd zoals gezegd online meer dan 13.000 keer bekeken, waarvan bijna 5000 keer vanuit Suriname. De Anton de Kom-lezing door Akwasi in 2023, kreeg heel veel bijval op de sociale media.
- Het museum heeft vooruitgang geboekt wat betreft de culturele en genderdiversiteit van het personeel en Raad van Toezicht. Binnen het vrijwilligersteam lukte het helaas nog niet het aandeel van mensen met een migratieachtergrond substantieel te verhogen.
- De programma's voor ouderen (*Verzetsmuseum op de Thee*, in samenwerking met o.a. Cordaan) en voor inburgeraars (in het kader van het samenwerkingsverband *Stad en Taal*) stonden door corona en de verbouwing en herinrichting op een laag pitje.

NIEUWE PLANNEN

Zoals nader uitgewerkt in hoofdstuk 6, gaat het Verzetsmuseum in 2025-2028 aanbod ontwikkelen voor laaggeletterden; de 'wijken in' met een tentoonstelling over de geschiedenis van de voormalige koloniën en met activiteiten daaromheen dialoog en uitwisseling van ervaringen faciliteren. Digitale outreach wordt geprofessionaliseerd en gericht op een jonger, cultureel divers publiek. De diversiteit in het team wordt onder meer versterkt door een nieuwe werkervaringsplek bij de educatieve dienst. ■

De in 2022 vernieuwde vaste opstelling.

5. KANSEN EN BEDREIGINGEN

Het Verzetsmuseum kan voor de periode 2025-2028 op veel positieve ontwikkelingen rekenen:

- De belangstelling voor de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog blijft toenemen, dit blijkt ook uit de onderzoeken uitgevoerd door het Nationaal Comité; vooral het thema 'verzet' spreekt jongeren aan.
- De relevantie van het museum neemt toe. In een periode dat de laatste getuigen wegvallen, is meer dan de helft van de inwoners in Amsterdam van niet-Nederlandse komaf. Velen voelen zich bedreigd door racisme, antisemitisme en anti-islamisme. Door polarisatie en complotdenken staan democratie en rechtsstaat onder druk. De geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de aansluitende dekolonisatie kan verbinden en inzicht geven.
- *Verzetsmuseum Junior* en *Verzetsmuseum Junior op wielen* zullen bezoek van scholieren en gezinnen blijven aanspreken, doordat de jonge bezoekers in deze kindertoonstellingen kunnen meeleven met echt bestaande leeftijdsgenoten, die de Tweede Wereldoorlog vanuit verschillende perspectieven hebben beleefd. De reizende variant bereikt ook groepen in Amsterdam Noord, Zuidoost, Nieuw-West en overloopgemeentes als Purmerend en Almere.
- De Oostelijke binnenstad ontwikkelt zich, mede dankzij de samenwerking van de culturele instellingen in De Plantage Amsterdam, als aantrekkelijk toeristisch kwartier in de stad en stimuleert duurzaamheid.
- De komst van het Namenmonument (2021) en het Nationaal Holocaust Museum (2024) in de nabijheid van het Verzetsmuseum, zal meer specifiek in de Tweede Wereldoorlog geïnteresseerde bezoekers aantrekken, die alle drie de locaties bezoeken. Er wordt goed samengewerkt.
- Het thema van het Verzetsmuseum kan worden verbonden met het verzet tegen koloniale overheersing tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog en met verzet tegen onderdrukking in een andere context dan die van Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit biedt mogelijkheden om inhoudelijk aan te sluiten bij de geschiedenis en ervaringen van mensen met een migratieachtergrond en nieuwkomers.
- De zelfstandige toegankelijkheid van het vernieuwde museum voor mensen met beperkingen is een voorbeeld voor anderen en zal leiden tot groei van bezoekers uit deze groepen.
- Vergrijzing van een relatief welvarend deel van de bevolking biedt mogelijkheden om inkomsten te genereren uit lijfrentepolissen en legaten.
- Het Verzetsmuseum profiteert van de toenemende digitalisering door de vele spontane positieve recensies op Google en TripAdvisor. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitalisering bieden mogelijkheden om met presentatievormen (in co-creatie) nieuwe doelgroepen te bereiken.

Het museum moet ook met minder positieve ontwikkelingen rekening houden:

- Het museum kampt met ruimtegebrek. Doordat de fysieke uitbreiding van het museum niet door kan gaan, zal dit een knelpunt blijven. De grote drukte in het museum is soms hinderlijk voor bezoekers en beperkt het groepsbezoek van scholieren. Meer activiteiten buiten het museum kunnen ook hiervoor deels een oplossing bieden.
- Terugdringing van auto- en busvervoer in de binnenstad kan het museum moeilijker bereikbaar maken, ook voor bezoekers met beperkingen. Het museum streeft naar duurzaamheid en juicht deze maatregelen toe. Het Verzetsmuseum ontvangt vrijwel geen touringcar-toeristen, en kan voor schoolbussen nog gebruik maken van de Artis-parkeerplaats.
- Fondsenwerving wordt moeilijker door toenemende druk op de culturele fondsen. Particuliere donaties via de Vriendenstichting nemen af door het wegvallen van de natuurlijke achterban van het museum: de verzetsgeneratie. De ervaring heeft geleerd dat het Verzetsmuseum niet geschikt is voor commerciële sponsoring. Het museum gaat over een tijd van schaarste en onderdrukking waar bedrijven niet graag mee worden geassocieerd.
- Door afname van de cultuurpagina's in de dagbladen, de trend tot betaalde redactionele aandacht bij publieksbladen en de grote concurrentie in Amsterdam, is het heel moeilijk om via *free publicity* bezoekers te werven voor nieuwe evenementen.
- De vestiging van het Nationaal Holocaust Museum, kan een kans zijn, maar ook een bedreiging, want een cultuurtoerist met gemiddelde verblijfsduur en belangstelling zal niet snel twee musea over de Tweede Wereldoorlog bezoeken. Er wordt samengewerkt voor een optimale afstemming en onderlinge versterking.
- De baliemedewerkers en museumdocenten in het Verzetsmuseum zijn vrijwilligers. De hoge pensioenleeftijd en grote werkgelegenheid zijn nadelig voor de werving van goede nieuwe vrijwilligers, maar het is nog altijd gelukt voldoende goed gekwalificeerde vrijwilligers te vinden. Het is echter nog onvoldoende gelukt om de diversiteit in het vrijwilligersteam te versterken, ondanks de samenwerking met bijvoorbeeld Venzo in Amsterdam Zuidoost.
- De toenemende digitalisering en rol van sociale media is naast een kans ook een bedreiging. Het museum kan als relatief kleine instelling de boot missen en op achterstand komen ten opzichte van instellingen met een grotere personele capaciteit.

Het beleid voor 2025-2028 zoals onderstaand beschreven is erop gericht de kansen te benutten en de risico's te beheersen. ■

6. PROGRAMMA'S EN ACTIVITEITEN 2025-2028

WISSELTENTOONSTELLINGEN

In hoofdstuk 2 is toegelicht dat het Verzetsmuseum drie vaste opstellingen heeft. Daarnaast maakt het museum aantrekkelijke wisseltentoonstellingen. De meeste bezoekers komen echter voor de vaste opstellingen naar het museum. De afgelopen jaren bezocht zelfs niet meer dan 10% van de bezoekers het museum voor een wisseltentoonstelling. De investering daarin voor fondsenwerving, onderzoek, samenstelling, vormgeving en productie is relatief hoog. Het wordt door de toenemende druk op de fondsen moeilijker om de financiering rond te krijgen. En, al worden apparatuur en materialen altijd hergebruikt en krijgen de tentoonstellingen van het Verzetsmuseum vaak een tweede locatie: wisseltentoonstellingen zijn niet duurzaam. Het Verzetsmuseum heeft daarom besloten om zelfstandig nog één grote wisseltentoonstelling per jaar te produceren. De wisseltentoonstellingsruimte wordt daarnaast beschikbaar gesteld voor tentoonstellingen en andere activiteiten met partners.

De wisseltentoonstellingsthema's in 2025-2028 worden vooral gericht op bezoekers met een cultureel diverse achtergrond en op familiebezoek, eventueel in combinatie met elkaar en andere doelgroepen. Zoals eerder gezegd bieden de vaste opstellingen van het museum aandacht aan de geschiedenis van de voormalige koloniën en verzet tegen Nederland als koloniale onderdrukker. In wisseltentoonstellingen zal het museum vooral andere onderwerpen belichten, en kiezen voor een afwisseling van thema's, om steeds andere groepen aan de spreken.

Nevenprogramma's worden afgestemd op het thema en doelgroepen. Educatieve programma's zijn er, als het thema zich ervoor leent, vooral voor basisscholen omdat het voortgezet onderwijs bezoeken lang van te voren plant en vrijwel alleen de vaste opstellingen bezoekt. *Zelfstandige* toegankelijkheid voor auditief of visueel beperkten vergt een grote investering; de toegankelijkheidsfondsen geven er voor wisseltentoonstellingen (nog) geen bijdragen voor. Het museum zal per tentoonstellingsproject wel een aanbod voor mensen met beperkingen ontwikkelen.

In voorbereiding zijn:

Josephine Baker. Een leven vol verzet (april t/m november 2025). Voor de tentoonstelling in het kader van 750 jaar Amsterdam en 80 jaar bevrijding koos het museum een feestelijk thema: de flamboyante zwarte zangeres, danseres en activiste, die streed voor gelijkheid op veel fronten. Zij is een inspiratiebron voor hedendaagse feministen en activisten tegen racisme, en ook voor populaire beroemdheden als Rihanna en Beyoncé. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was ze actief in het verzet tegen de

nazi-bezetting. Het museum werkt samen met Astrid Sy en Femke van Wiggen, die een documentaire over Baker voorbereiden voor de publieke omroep. Bij de tentoonstelling organiseert het museum een outreach-programma voor vooral jongeren uit Amsterdam Zuidoost, in samenwerking met onder meer OSCAM (Open Space Contemporary Art Museum) en waarschijnlijk R.U.I.S voor LHBTIQ+ jongeren. Er wordt een educatieprogramma ontwikkeld voor scholieren met een beperking.

Doelgroepen: jongeren, dans- en muzikliefhebbers, activisten, queer-community, historisch en cultureel geïnteresseerden, buitenlandse toeristen, scholieren met een auditieve of visuele beperking, mensen met een migratie achtergrond.

Woman, Life, Freedom. Vrouwenverzet in Iran (november 2025 t/m mei 2026). Over de lange geschiedenis van onderdrukking van vrouwen in Iran, en het verzet ertegen. Nadruk ligt op het hedendaagse verzet dat met succes sociale media en kunst inzet als actiemiddelen. Hun slogan is *Jin, Jiyan, Azadi - Woman, Life, Freedom*. Voor de tentoonstelling wordt samengewerkt met Iraanse activisten en makers in Nederland, het internationale Iranwomancentre in Den Haag en Amnesty International, en – voor een nevenprogramma – met onder meer bioscoop Kriterion en *Feminist March Amsterdam*. In samenwerking met de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht ontwikkelen we onderwijsprogramma's voor studenten gender/vrouwenstudies en kunststudenten.

Doelgroepen: politiek bewuste jong volwassenen/activisten, feministen, Iraniërs in Nederland, studenten, kunstliefhebbers, historisch en cultureel geïnteresseerden.

Voor de iets langere termijn wordt gewerkt aan:

Familietentoonstelling Propaganda, Bubbels & Nepnieuws. Vanwege het succes van familietentoonstellingen, is het Verzetsmuseum in 2013 uitgebreid met *Verzetsmuseum Junior*. Die permanente afdeling en de reizende variant *Verzetsmuseum Junior op wielen*, zijn zo populair, dat het museum in 2025-2028 ook weer familietentoonstellingen zal ontwikkelen. Het team heeft er de expertise voor en deze tentoonstellingen verbreden het bereik. In onderzoek is een tentoonstelling over propaganda. Door de digitale nieuwsvoorziening is er steeds meer nepnieuws en krijgen mensen eenzijdige berichten voorgeschoteld. Grootmachten maken hier welbewust gebruik van en zetten er *Artificial Intelligence* voor in. Het bedreigt de democratie. In een interactieve, speelse familietentoonstelling leren jonge bezoekers hoe propaganda werkt – toen en nu.

Doelgroepen: familiebezoek met kinderen van 10 tot 16 jaar, scholieren basisonderwijs en mbo.

Verwerkingskunst van jongeren. Co-creatieprojecten waarbij jongeren zich persoonlijke verhalen eigen maken door creatieve verwerking hebben veel impact. De creaties zijn vaak ontroerend en spreken ook het brede publiek en andere jongeren aan. Het museum is samenwerkingsaanpak met enkele organisaties om deze kunstwerken in het museum te exposeren, wat betrekkelijk low-budget kan.

- Stichting Oorlog als Erfenis van fotograaf Morad Bouchakour die, naar aanleiding van de oorlogservaringen van zijn Algerijnse en Nederlandse grootouders, jongeren in het voortgezet onderwijs (nu in Amsterdam Noord) aanzet zich in oorlogsverhalen van hun familie te verdiepen en die te verwerken in een zelfportret.
- Stichting De Rode Loper Op School, voor kunst- en cultuureducatie op basisscholen en het speciaal onderwijs in Amsterdam. De stichting heeft al een project over de Februaristaking, waarin het Verzetsmuseum kan participeren, en gezamenlijke nieuwe projecten zijn mogelijk.
- Stichting In mijn buurt koppelt leerlingen van basisonderwijs, voortgezet onderwijs en mbo aan ouderen in hun buurt, die zij interviewen over hun koloniale verleden, migratie of de Tweede Wereldoorlog. De leerlingen geven het verhaal door als 'erfgoeddragers'. Erfgoeddragers traden al eerder op in het Verzetsmuseum. De samenwerking wordt voortgezet en kan nieuwe vormen krijgen.

Doelgroepen: familie en bekenden van de jonge kunstenaars, algemeen museumpubliek, scholieren.

DE WIJKEN IN

Voor veel Amsterdammers is en blijft het een grote drempel om een museum in het centrum van Amsterdam te bezoeken. Het Verzetsmuseum wil daarom nog meer dan voorheen naar de mensen toe. Dat werkt, blijkt uit het succes van *Verzetsmuseum Junior op wielen*, en bijvoorbeeld ook door de reizende variant van de wisseltentoonstelling *Wereldoorlog in de West*,

die van 2005 t/m 2011 met succes reisde langs locaties in vooral Amsterdam Zuidoost.

Het Verzetsmuseum gaat in 2025-2028 meer dan voorheen de wijken in, om nieuwe bezoekers te bereiken, en de druk op de ruimte in het museum te beperken.

Verzetsmuseum Junior op wielen. In deze vrachtwagentrailer zijn jongeren in groepjes van maximaal 16 kinderen tegelijk meer dan een uur intensief actief. Zij worden begeleid door vrijwillige museumdocenten en een betaalde coördinator. De investering is relatief hoog, maar de impact heel groot (zie p. 5). Ook voor vluchtelingen werkte deze presentatie erg goed, al bleken partners soms huiverig voor het thema voor een door oorlog getraumatiseerde groep. Het museum gaat *Verzetsmuseum Junior op wielen* daarom continueren. In de aanvullende lessen op school komt aandacht voor de verhalen van kinderen uit de Nederlandse koloniën. De samenwerking met Zomerschool Nieuw-West, Bevrijdingsfestival Het Vrije Westen, de Drostenburg in Amsterdam Zuidoost en War Child wordt voortgezet en het aantal vaste partners in Amsterdam zal worden uitgebreid (waarvoor een nieuwe parkeeronthefing – zie p. 4 – relevant is). De kosten zijn verwerkt in de meerjarenbegroting. Door een financiële bijdrage van de Kiwanis Club Amsterdam wordt *Verzetsmuseum Junior op wielen* gratis of tegen gereduceerd tarief aangeboden aan locaties die de eigen bijdrage niet kunnen opbrengen.

Doelgroepen: scholieren van alle schooltypes van ca. 9 tot 14 jaar; Amsterdammers die niet zelf naar het museum komen, vluchtelingen.

Reizende presentatie over de voormalige koloniën.

Er zal een reizende variant worden gemaakt van de presentatie over de voormalige koloniën. Om de kosten beheersbaar te houden en meer volume te creëren, wordt deze presentatie gemaakt voor binnenlocaties. De tentoonstelling zal staan in buurthuizen, bibliotheken en scholen van het voortgezet onderwijs. Via een speurboekje wordt de tentoonstelling ook geschikt gemaakt voor familiebezoek. De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) zal als vaste partner regelmatig locaties bieden. Het thema is vanwege de samenstelling van de bevolking vooral geschikt voor de bewoners van Amsterdam Zuidoost. Ook met het Surinaams Museum, dat in 2024 aan de Zeeburgerdijk een vaste presentatie opent, wordt samengewerkt om nieuwe bezoekers te bereiken.

De eenmalige kosten voor de ontwikkeling van de tentoonstelling worden vanuit project-fondsenverwing bekostigd. De tentoonstelling is beschikbaar vanaf 2026/27. Ook deze tentoonstelling kan dankzij de samenwerking met de Kiwanis Club Amsterdam in bepaalde gevallen gratis worden aangeboden.

Doelgroepen: (jong)volwassenen en families (met een migratieachtergrond) die niet zelf naar het museum komen, scholieren vanaf 14 jaar.

Participatieprojecten op locatie. In samenwerking met de OBA en (deels ook via de OBA) met andere partners, organiseren we evenementen bij de reizende tentoonstellingen over de voormalige koloniën. Veel mensen hebben zelf, of in hun eigen familie, te maken (gehad) met oorlog en onderdrukking. Vaak is dat traumatische verleden een taboe, waarover wordt gezwegen. De tentoonstelling is aanleiding om hierover in gesprek te gaan. Er zijn verschillende vormen mogelijk. Jongeren kunnen ouderen interviewen of mensen met verschillende achtergronden gaan met elkaar in gesprek. De verhalen kunnen een plek krijgen op een verhalenmodule op de website van het Verzetsmuseum, in het flexibele slotdeel van de in 2024 geopende koloniale afdeling, of in de reizende variant.

Doelgroepen: (jong)volwassenen en families (met een migratieachtergrond) die niet zelf naar het museum komen.

Verzetstram. De Verzetstram – bedacht om bezoekers iets te bieden tijdens de sluiting voor verbouwing van het museum – was zo succesvol dat het museum deze, in samenwerking met de Elektrische Museumtram Amsterdam, zomers minimaal vijf zondagen zal laten rijden. De tram rijdt door het Centrum en Amsterdam Oost langs plekken die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog en het verzet. Vanwege de grote vraag ernaar van buitenlandse toeristen, worden de toelichtingen vanaf 2024 ook aangeboden in het Engels.

Doelgroep(en): volwassen Amsterdammers en binnen- en buitenlandse toeristen.

DIGITALE OUTREACH

Sociale media. Sociale media spelen een groeiende rol in het maatschappelijke leven, vooral onder jongeren, die nog maar nauwelijks via traditionele media worden bereikt. Voor hen zijn sociale media dé bronnen voor nieuws, kennisvorming en het uiten van hun mening.

Het Verzetsmuseum had tot op heden beperkte mogelijkheden om actief te zijn op sociale media.

De enige marketingmedewerker, tevens webmaster, richt zich tot nu toe vooral op het grootste traditionele platform, Facebook. Facebookberichten worden doorgeplaatst op Instagram. De mogelijkheden van Instagram voor animatie, filmpjes en slides worden niet benut. De berichten zijn voor jongeren te saai. Tot 2022 nam het bereik van Facebook en Instagram gestaag toe; in 2023 is een lichte daling ingezet, voor Facebook van 245.000 naar 235.600, voor Instagram van 10.300 naar 8.600. Van de gebruikers van Facebook is 34% jonger en 66% ouder dan 45 jaar. Van Instagram is 55% jonger en 45% ouder dan 45 jaar.

Om verbetering van het bereik onder jongeren te onderzoeken zijn in 2023 de sociale media van het Verzetsmuseum geanalyseerd door Younes Douari van de stichting Unseen, die onder-gerepresenteerde, biculturele jongeren bij de politiek betreft. In twee workshops met hem, is nieuw beleid ontwikkeld. Besloten is om de digitale content aantrekkelijker te maken voor de doelgroep van ca. 20 tot 35-jarigen, waaronder specifiek ook degenen met een cultureel diverse achtergrond. Deze jongeren hebben belangstelling (blijkt ook uit de onderzoeken van het Nationaal Comité 4 en 5 mei), maar museumbezoek past niet in hun leefwereld, en ze worden door onze huidige berichtgeving niet bereikt. De jonge bezoekers die wel naar het Verzetsmuseum komen zijn hoofdzakelijk buitenlandse toeristen.

Het museum wil bij Nederlandse jongeren naamsbekendheid en vertrouwen creëren en ze inspireren. De digitale outreach via de sociale media zal niet langer primair zijn gericht op het aantrekken van bezoek, maar meer op het overbrengen van onze boodschap voor solidariteit, rechtsstaat en democratie. De focus wordt verlegd van Facebook naar Instagram waarbij de mogelijkheden voor animatie, filmpjes en slides worden benut. De ontwikkelingen van Snapchat en TikTok, momenteel vooral populair onder scholieren, en van andere sociale media, worden gevolgd om te bepalen of ze in de nabije toekomst ook bijdragen aan het bereiken van jongeren tussen 20 en 35 jaar.

Verzetstram.

Het museum zal in 2024 een externe partij vragen formats te ontwikkelen om de museumcontent veel aantrekkelijker te presenteren. Voor de content wordt geput uit de talloze persoonlijke verhalen waarover het museum beschikt, waarbij zo mogelijk de link wordt gelegd met vergelijkbare verhalen in de actualiteit en de belevingswereld van jongeren. Nieuwe 'koloniale' verhalen krijgen extra aandacht. Er is ook ruimte voor de verhalen die naar voren komen bij de evenementen gericht op publieksparticipatie die het museum gaat organiseren met de OBA. De content wordt verder verspreid via communicatiepartner One World, en mogelijke nieuwe partners zoals Titty Mag. Er kunnen sociale mediacampagnes worden gevoerd met bijvoorbeeld Unseen.

Om aantrekkelijke sociale mediaberichten consistent en continu te produceren, is extra personele expertise en capaciteit voor het museum onontbeerlijk. Die is ook nodig voor het toezicht op de community-richtlijnen, die zorgen voor een veilige sociale media-omgeving. In hoofdstuk 7 wordt nader toegelicht dat het museum ondanks beperkte budgetten, hier financiële middelen voor wil vrijmaken.

Podcasts. In 2023 luisterden volgens de Markteffect Podcast Monitor 6,9 miljoen Nederlanders naar podcasts. Ze zijn vooral populair onder hoogopgeleiden, studenten en jongeren tot 34 jaar. Geschiedenis staat op nummer 10 van de meest populaire podcast-categorieën.

Het Verzetsmuseum maakte in 2021 samen met *Het Parool* een podcast bij de tentoonstelling over de Februaristaking, heeft diverse malen meegewerkt aan podcasts, en heeft twee podwalks met in de Nederlandse versie oud-burgemeester Job Cohen als verteller: één door de directe omgeving van het museum en één door de Rivierenbuurt. Er zijn ook Engels- en Duitstalige versies. In 2023 zijn afleveringen van de podwalks 16.470 keer gebruikt. Zij blijven beschikbaar.

Het is relatief duur om een podcast te maken en er staan geen inkomsten tegenover, waardoor sponsoring of subsidie noodzakelijk zijn. Vanwege het succes van historische podcasts wil het museum – als het thema zich ervoor leent – vaker podcasts gaan ontwikkelen bij extern gefinancierde projecten. Daarvoor zal worden samengewerkt met professionele podcastmakers. Een mogelijk podcastplatform van de WO2-musea (zie p. 17) zou in de toekomst extra mogelijkheden kunnen bieden. Ook zal het museum thema's pluggen bij bestaande podcasts. Het vrouwenverzet in Iran wordt bijvoorbeeld onder de aandacht gebracht van de podcasts *Damn Honey* en *Eeuw van de vrouw*.

Website. De website van het Verzetsmuseum is in de afgelopen beleidsperiode geheel vernieuwd. De *responsiveness* is optimaal, zodat de site zich automatisch grafisch aanpast aan computers, telefoons en tablets. Evenementen krijgen meer aandacht dan

voorheen. Door heldere contrasten, bovengemiddelde lettergroottes en de implementatie van Readspeaker (voorleesfunctie) is de website toegankelijk voor blinden en slechtzienden. Dit werd gewaardeerd. De slechtziende Fenna Corstanje mailde: "*Wauw!!! Ik heb nog nooit zo'n mooie en uitgebreide toegankelijkheids webpagina meegemaakt, en echt voor iedereen!! Ik ben er in ieder geval heel erg blij mee*".

Sinds de coronatijd is de website belangrijk voor de verkoop van tickets. Individuele bezoekers kunnen ook een kaartje kopen bij de kassa van het museum, maar bijna 20% koopt de tickets van tevoren online. Voor de evenementen verloopt de verkoop volledig online.

Via inhoudelijke 'dossiers' bereikt informatie van het museum vele tienduizenden extra bezoekers. Van vrijwel elke wisseltentoonstelling van het museum wordt een webdossier gemaakt, zodat de informatie beschikbaar blijft. Soms zijn bijzondere aanwinsten van de collectie aanleiding om nieuwe dossiers toe te voegen. De website heeft een veel gebruikt digitaal monument over de Nederlandse politieke gevangenen in kamp Dachau. Naast de website www.verzetsmuseum.org heeft het museum ook de educatieve website www.walravenvanhall.nl met jaarlijks rond de 15.000 bezoekers.

Anton de Kom-lezing door Akwasi.

In 2023 kreeg de website www.verzetsmuseum.org 196.629 bezoekers, en 774.061 geraadpleegde pagina's. De bezoekers zijn – net als de museumbezoekers – relatief jong: 46% valt in de leeftijdsgroepen van 18 t/m 44 jaar. Uitbreiding van koloniale thema's op de website, in het verlengde van de programmering, is een belangrijk aandachtspunt voor de beleidsperiode 2025-2028. Er zullen nieuwe dossiers worden gemaakt. Ook verhalen die naar voren komen bij de evenementen op locatie kunnen een plek krijgen op de website.

ZAALPROGRAMMERING

In lezingen en gespreksbijeenkomsten besteedt het Verzetsmuseum – in samenwerking met vaste en wisselende partners – aandacht aan nieuwe historisch-wetenschappelijke ontwikkelingen of de politieke en maatschappelijke actualiteit. Voor de vaste bijeenkomsten heeft het museum naam gemaakt en lukt het de zaal uit te verkopen. Voor éénmalige bijeenkomsten is het met alle concurrentie in de stad, en ontbrekende mogelijkheden voor *free publicity*, steeds moeilijker om publiek te werven. Het Verzetsmuseum gaat daarom voor 2025-2028 inzetten op de series die succesvol zijn en zich daarnaast inzetten op dialoog en een cultureel divers publiek met nieuwe partners.

De Anton de Kom-lezing, sinds 2007 onder deze naam jaarlijks door het Verzetsmuseum georganiseerd in samenwerking met dagblad *Trouw* en de Anne Frank Stichting, wordt voortgezet. De lezing brengt de Surinaamse verzetsman onder de aandacht, vraagt aandacht voor de strijd tegen intolerantie en discriminatie, en wordt doorgaans gegeven door iemand afkomstig uit een groep die met discriminatie te maken heeft. De lezing trekt in toenemende mate een divers publiek. Om het bereik te vergroten wordt de lezing uitgezonden door Salto TV, en mogelijk ook door stadszender AT5.

Doelgroepen: mensen met een migratie-achtergrond, historisch en cultureel geïnteresseerden.

Sobiborbijeenkomst, sinds 2006 jaarlijks georganiseerd met de Stichting Sobibor, ter herdenking van de opstand in dit vernietigingskamp in oktober 1943. Een belangrijke en toch vergeten daad van verzet. Ruim 33.000 Nederlanders werden in Sobibor vermoord. De bijeenkomst trekt vooral nabestaanden. Na overleg met de Stichting Sobibor en het nieuwe Holocaust Museum, is besloten om deze aan Joods verzet gerelateerde bijeenkomsten in het Verzetsmuseum te blijven organiseren. Door samenwerking met universiteiten zal worden gestreefd naar verjonging van het publiek.

Doelgroepen: nabestaanden van Sobibor-slachtoffers, historisch en cultureel geïnteresseerden, studenten.

Promovendi op het podium. De serie bijeenkomsten over nieuwe historisch-wetenschappelijke inzichten, die het Verzetsmuseum vele jaren organiseerde met het NIOD, Historisch Nieuwsblad

en VPRO, krijgt door terugtrekking van de media-partners, een iets ander karakter, en richt zich meer op jonge sprekers en een jong publiek. Vanaf 2024 heet de serie *Promovendi op het podium* en wordt er vier keer een maandelijkse bijeenkomst georganiseerd van januari t/m april. Onder meer via de organisatie Jonge Historici wordt het jonge publiek benaderd.

Doelgroepen: historisch geïnteresseerden, waaronder specifiek jongeren, studenten.

Dialoog en nieuwe visies op verzet. Tijdens de Ronde Tafel-gesprekken in de vorige beleidsperiode kwamen interessante nieuwe thema's, inzichten en verbindingen naar voren. Het aantal bereikte bezoekers uit de beoogde doelgroep bleef echter beperkt en de investering in tijd en geld was hoog. Het museum wil vanwege de toenemende polarisatie in de samenleving de komende beleidsperiode meer inzetten op dialoog, in samenwerking met en in navolging van op dit gebied succesvolle partners als de Keti Koti-tafels en Yalla! In aparte bijeenkomsten, maar ook bijvoorbeeld tijdens de Museumnacht en de Vrijheidsmaaltijd op 5 mei wil het museum – geïnspireerd door de succesvolle methodes van anderen – nieuwe inzichten verbinden met dialoog. Er worden mensen uitgenodigd die verschillende standpunten hebben. Zij gaan niet in discussie, maar delen persoonlijke ervaringen en emoties. De nieuwe presentatie over de voormalige koloniën zal bijvoorbeeld naar verwachting weerstand oproepen bij sommige ouderen uit de Indische gemeenschap. Zij worden uitgenodigd voor een dialoog met jongeren met koloniale *roots* die een andere kijk hebben op de geschiedenis.

Doelgroepen: cultureel gevarieerd publiek.

Naast de genoemde zaalevenementen participeert het museum in de collectieve evenementen van de stad, zoals 4 en 5 mei en de Museumnacht, en worden er evenementen georganiseerd als nevenprogramma bij wisseltonstellingen. Ook stelt het museum zijn gehoorzaal al jaren tegen een zeer lage vergoeding beschikbaar voor boekpresentaties en bijeenkomsten van bijvoorbeeld vluchtelingenorganisatie ASKV en migrantenorganisatie Nusantara. Dit wordt voortgezet.

CULTUUREDUCATIE, TOEGANKELIJKHEID EN PARTICIPATIE

Cultuureducatie is, zoals al vermeld, sinds de oprichting dé kernactiviteit van het Verzetsmuseum. Ruim 23% van de bezoekers zijn scholieren die een educatief programma doorlopen. Het museum heeft programma's voor alle schooltypes, leeftijden en niveaus, biedt programma's op maat voor het speciaal onderwijs en zet zich ervoor in scholen te bereiken met veel moslimkinderen die van huis uit vaak een vertekend beeld krijgen van de Jodenvervolgung. Alle programma's worden met zorg ontwikkeld en geëvalueerd, samen met leerlingen en docenten. Doordat leerlingen zich verdiepen in mensen die zich teweerstelden tegen ondermijning van vrijheid, rechtsstaat en democratie, worden ze

uitgedaagd daarover na te denken. De vraag ‘wat zou ik hebben gedaan?’ dringt zich op, en leerlingen discussiëren over het ‘waarom wel’ en ‘waarom niet’. Ze doen kennis op, verplaatsen zich in het perspectief van anderen en worden gestimuleerd hun mening onder woorden te brengen.

Het thema van het museum sluit goed aan bij het relatief nieuwe vak Burgerschap. Mbo-opleidingen weten het museum in dit kader al goed te vinden. We vinden dit een belangrijke doelgroep, mede vanwege het relatief hoge aantal leerlingen met een cultureel diverse achtergrond. Ook studenten van leraren-opleidingen en pabo's bezoeken het museum. Als beslissers van de toekomst zijn zij van belang voor de continuïteit van het bezoek van onderwijsgroepen.

Het educatieve programma bij de vernieuwde vaste opstelling legt – zoals al vermeld – meer nadruk op actualiteit en uitwisseling, en gaat in op antisemitisme en anti-islamisme. Ook bij de andere programma's worden nieuwe accenten gelegd. Bij de in 2024 te openen afdeling over de Nederlandse koloniën wordt een apart educatief programma ontwikkeld (zie onderstaand).

Het programma voor ouderen in verzorgingstehuizen zal niet worden voortgezet omdat steeds minder ouderen actieve herinneringen hebben aan de Tweede Wereldoorlog. Verder wordt het bestaande beleid voortgezet, vernieuwd en uitgebreid:

WO2 en dekolonisatie. De nieuwe afdeling over de voormalige koloniën biedt, doordat het door de coronapandemie niet is gelukt het museum uit te breiden, helaas erg weinig fysieke ruimte voor groepsbezoek. Het educatieve programma zal daarom grotendeels plaatsvinden in één van de twee ontvangstzalen van het museum. In de nieuwe opstelling worden twee belangrijke onderdelen verteld in de vorm van een korte film met animaties. Aangepaste versies van deze films zullen worden vertoond, en de leerlingen zullen in groepjes van twee of drie opdrachten uitvoeren in de zaal en op verschillende plaatsen in de opstelling. Veel leerlingen met een (koloniale) migratieachtergrond zullen hun familiegeschiedenis in de gepresenteerde verhalen herkennen.

Scholieren met een auditieve of visuele beperking. Alle vaste opstellingen in het Verzetsmuseum zijn voorzien van een audiotour voor bezoekers met een visuele beperking en een videotour in gebarentaal voor bezoekers met een auditieve beperking. Deze kunnen ook door scholieren in groepsverband worden gebruikt. Er wordt de komende beleidsperiode geïnvesteerd in het opbouwen van een duurzame relatie met de scholen van deze leerlingen. Vanaf 2023 werkt het Verzetsmuseum samen met een slechthorende rondleider die in haar moedertaal, Nederlandse gebarentaal, rondleidingen verzorgt. In 2024 zal het Verzetsmuseum een grotere groep

museumdocenten opleiden in het rondleiden van blinden en slechtzienden.

Inburgeraars. Van het inburgeringsprogramma van het Verzetsmuseum – in 2006 ontwikkeld in het kader van het stedelijke samenwerkingsverband Stad en Taal – is de afgelopen jaren mede door de coronacrisis weinig gebruikt gemaakt. De groepen die het programma wel doorliepen waren enthousiast. Het aanbod wordt vernieuwd naar aanleiding van de vernieuwde vaste opstelling en de nieuwe afdeling over de voormalige koloniën. Het programma wordt hierdoor nog aantrekkelijker voor de doelgroep.

Laaggeletterden. Er zijn in Amsterdam veel mensen die zich niet welkom voelen in musea vanwege de intellectuele sfeer, en die grote moeite hebben met lezen. De teksten in het Verzetsmuseum zijn eenvoudig en kort, en uitgebreid getest, ook door 14-jarige vmbo-scholieren. Elk moeilijk woord is vermeden en alle teksten zijn ook in audio beschikbaar. Het museum wil in samenwerking met de doelgroep en andere Amsterdamse musea middelen ontwikkelen waardoor ook laaggeletterden (en mensen met een verstandelijke beperking), zich welkom voelen, en de weg weten te vinden naar en in het Verzetsmuseum.

De wijken in. Eerder is al vermeld dat het Verzetsmuseum de komende jaren meer dan voorheen de wijken in gaat met *Verzetsmuseum Junior op wielen*, een reizende variant van de presentatie over de voormalige koloniën, en met evenementen op locatie. Voor dat laatste worden de museumdocenten uitgebreid bijgeschoold.

Diversiteit museumdocenten. Het Verzetsmuseum heeft een enthousiast team van ruim vijftig vrijwillige museumdocenten die worden geschoold en gecoacht door de kleine educatieve dienst. Veel museumdocenten zijn het museum zeer trouw. Enkele museumdocenten hebben een Surinaamse of Indische achtergrond. Het is de afgelopen periode moeilijk gebleken de diversiteit van het team te vergroten, ondanks samenwerking met bijvoorbeeld verbindingplatform Venzo uit Amsterdam Zuidoost.

Voor het educatieve programma bij de afdeling over de voormalige koloniën en de evenementen bij de reizende variant daarvan, acht het museum meer diversiteit in het team toch van heel groot belang. Het museum wil daarom een werkervaringsplaats creëren voor een museumdocent met een migratieachtergrond. Het gaat om een functie voor maximaal 22 maanden voor een pas afgestudeerde mbo-er, hbo-er of academicus zonder werkervaring. Deze persoon gaat ook werken aan de ontwikkeling van nieuwe programma's en werving van locaties voor de reizende presentatie over de voormalige koloniën. Het museum werkt voor de groepsbezoekregistratie en algemene ondersteuning al met zulke werkervaringsplaatsen en dat functioneert goed. De jongeren ontwikkelen in de functies hun talent. ■

7. UITVOERING

COMMUNICATIE

Om de programma's en activiteiten tot een succes te maken, is een goede communicatie essentieel. Het merk 'Verzetsmuseum/Dutch Resistance Museum' is sterk. Het Verzetsmuseum staat bekend als museum dat een 'moeilijk' onderwerp op een aansprekende manier in beeld brengt; dat leerzaam is maar niet belerend; dat gaat over dilemma's en emoties en daardoor de bezoekers raakt en aanzet tot nadenken.

Free publicity. Het museum streeft ernaar zoveel mogelijk *free publicity* te verkrijgen. Door de afname van de aandacht voor cultuur in landelijke dagbladen, de enorme concurrentie in Amsterdam, en de trend naar betaalde redactionele aandacht bij publicatiebladen, wordt dit steeds moeilijker. Media op regionaal, stads- en buurtniveau bieden in Amsterdam slechts zeer beperkt soelaas. Afhankelijk van de thematiek van de programmering, richt het museum zich steeds meer op gespecialiseerde media en vakbladen. Door het gebruik van de gedetailleerde persdatabases van Smart.pr en het monitoren van publicaties over het museum via Media Info Groep, lukt het beter om de bij het thema betrokken journalisten in beeld te krijgen. Betaalde redactionele aandacht wordt, vanwege de vaak hoge kosten, alleen ingezet bij aantoonbaar bereik in de juiste doelgroepen, meestal in het kader van extern gefinancierde wisselentoonstellingen.

Outdoor. Het Verzetsmuseum vindt het belangrijk om ook zichtbaar te zijn in het straatbeeld door de inzet van outdoor-campagnes met affiches (via Centercom), digitale Mupi's (via Amsterdam & Partners) en andere schermen op plaatsen waar veel stadsbewoners en toeristen komen, zoals hotels en het openbaar vervoer. Ook *Verzetsmuseum Junior op wielen* en de Verzetstram maken het museum zichtbaar op straat.

Online. Online adverteert het museum via bannering, sociale media en Google display. Door steeds betere *targeting* van doelgroepen, mogelijkheden tot analyse van de effectiviteit, en betere monitoring van de *Return Of Investment (ROI)*, wordt deze manier van adverteren aantrekkelijker. Afhankelijk van de inhoud van wisselentoonstellingen en doelgroepen, wordt gezocht naar de juiste balans tussen outdoor, print en online adverteren.

Resellers. Het museum zal gebruik blijven maken van de diensten van resellers die (met of zonder kortingsacties voor de bezoeker) landelijk en ook internationaal marketing voor het museum bedrijven. Partijen die met ons samenwerken zijn onder meer Tours & Tickets, Tiqets, Getyourguide, Tripper, Ticketveiling, Kruidvat, Cultuurwerkt! en het GVB.

Nieuwsbrief. Voor direct contact met de achterban heeft het museum een maandelijkse digitale nieuwsbrief, die naar ca. 5000 abonnees wordt verstuurd en zeer vaak (50%) geopend. Daarnaast verschijnt twee keer per jaar een gedrukte nieuwsbrief, die wordt verstuurd naar zo'n 600 Vrienden en 175 andere relaties. Een even groot aantal Vrienden en relaties ontvangt deze nieuwsbrief als pdf, per e-mail. Een deel van de oudere Vrienden hecht zeer aan de papieren Nieuwsbrief. Vanwege kostenbesparing en duurzaamheid zal de verschuiving van papier naar digitaal worden voortgezet.

Diversiteit en inclusie. In alle bovengenoemde communicatievormen wordt de medewerker Marketing en Communicatie ondersteund door de medewerker Diversiteit en Inclusie. Zij werken samen aan het definiëren van nieuwe doelgroepen, het benaderen van media en organisaties die zich op die doelgroepen richten. We werken daarbij bijvoorbeeld samen met Unseen, dat biculturele jongeren bij de politiek betreft. Voor bereik van deze nieuwe doelgroepen ligt de nadruk niet op zenden, maar op samenwerking, co-creatie en verbinding.

Mensen met een visuele of auditieve beperking hebben ook hun eigen media. Onze adviseurs uit de doelgroepen treden op als ambassadeurs. Het museum werkt samen met Musea in Gebaren, Oogvereniging, Kubes, Accessibililty en Iederin, organisator Week van de Toegankelijkheid.

PARTNERS

Samenwerking is voor het Verzetsmuseum als relatief kleine instelling van groot belang. Voor vaste evenementen zet het museum de samenwerking voort met het NIOD, *Trouw*, Anne Frank Stichting, Stichting Sobibor, het Amsterdamse 4 en 5 mei Comité, Stichting Museumnacht en de Elektrische Museumtram Amsterdam. Nieuw is de structurele samenwerking met de OBA. Voor wat betreft het anticoloniale verzet en antiracisme werkt het museum de komende jaren onder meer samen met het Slavernijmuseum in oprichting, het Surinaams Museum, Pan Asian Collective PAC, OSCAM en de Keti Koti-tafels.

Regelmatige samenwerkingspartners voor de promotie en nevenprogramma's van tentoonstellingen zijn en blijven *Het Parool*, Amnesty International, GVB, Salto-TV en Amsterdam & Partners. Uiteraard neemt het museum deel aan de overleggen van het OAM en MOAM en het maakt deel uit van De Plantage Amsterdam. Voor de educatieve programma's werkt het museum samen met Joods Cultureel Kwartier, Anne Frank Stichting, Auschwitz Comité en Stad en Taal; voor de promotie ervan met Mocca, Projectbureau Primair Onderwijs Zuidoost en de Kiwanis Club

Amsterdam. Voor *Verzetsmuseum Junior op wielen* zijn de Zomerschool Nieuw-West, Bevrijdingsfestival Het Vrije Westen, de Drostenburg in Amsterdam Zuid-oost en War Child vaste partners, en buiten Amsterdam onder meer Het Bos der Onverzettelijken in Almere. Voor toegankelijkheid voor visueel of auditief beperkten werkt het museum samen met Musea in Gebaren, Oogvereniging, Kubes en Accessiblilty. De Verzetsmuseum-directeur is jurylid van de RAAK-stimuleringsprijs.

Niet eerder besproken maar ook van belang zijn de landelijke en internationale samenwerking in de Tweede Wereldoorlogsector. Het Verzetsmuseum maakt deel uit van de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 en participeert in WO2NET, dat recent is opgericht vanuit eerdere samenwerkingsverbanden (Netwerk Oorlogsbronnen, Platvorm WO2), ondersteund door het ministerie van VWS. Internationaal werkt het museum samen met de Liberation Route Europe, de Aktion Sühnezeichen Friedensdienste (ASF) en maakt het deel uit van een netwerk van Europese verzetsmusea RESNET en een samenwerking van musea over beladen geschiedenis geïnitieerd door het NS Dokumentationscentrum in München.

HUISVESTING

Gebouw. Stichting Verzetsmuseum Amsterdam is eigenaar van het samengestelde gebouw waarin het museum is gevestigd. Het hoofdgebouw, gebouw Plancius, is een neoclassicistisch Rijksmonument, gebouwd in 1874-1876 als sociëteitsgebouw met concertzaal voor de vereniging van Joodse diamantbewerkers *Oefening baart Kunst*. Op de verdiepingen

van het hoofdgebouw zijn ook appartementen gevestigd; met de appartementseigenaren maakt het museum deel uit van een Vereniging van Eigenaren. In 1914 werd Plancius verbouwd tot een garage en voorzien van uitbouwen, waar nu de tentoonstellingsruimtes zich bevinden. In 2013 voegde het museum *Verzetsmuseum Junior* toe achter het gebouw, met op een verdieping kantoren en een educatieve ontvangstruimte.

Ruimtegebrek is een knelpunt voor het museum. In de vernieuwde opstelling zijn alle smalle, loze ruimtes achter de expositiewanden toegankelijk gemaakt als opslagruimtes. Sinds september 2021 worden grote collectiestukken – waarvoor in het inpandige collectiedepot geen ruimte meer is – opgeslagen in een externe museale opslagruimte in Amersfoort. *Verzetsmuseum Junior op Wielen* is ondergebracht bij een garage in Beverwijk; de nieuwe reizende tentoonstelling over de voormalige Nederlandse koloniën, zal waarschijnlijk onderdak krijgen bij de OBA.

Onderhoud – MOP. Het museumgebouw is goed onderhouden en verkeert in een goede staat. Behalve de nieuwbouw uit 2013, betreft het echter oude bebouwing omringd door woningen. Geregeld is er herstelwerk nodig door lekkages of verzakkingen. De kleine technische dienst van het museum controleert het gebouw en voert herstelwerk waar mogelijk zelf uit. Het museum heeft een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) dat elke vier jaar wordt vernieuwd, ook weer eind 2023 ten behoeve van de meerjarenbegroting 2025-2028. De bestemmingsreserve voor het MOP is begin 2024 op peil.

VERDUURZAMING

Het Verzetsmuseum is aangesloten bij het samenwerkingsverband De Plantage Amsterdam dat streeft naar duurzaamheid. Via de Plantage Amsterdam wordt duurzame energie ingekocht. Uit de vergelijkende onderzoeken is het Verzetsmuseum altijd gunstig naar voren gekomen. De van oudsher beperkte budgetten vergden zuinig opereren. Het museum hergebruikt zoveel mogelijk apparatuur en materialen van wisseltentoonstellingen, is altijd petflesvrij geweest, produceert relatief weinig afval en scheidt het afval. De tentoonstellingen van het Verzetsmuseum krijgen door doorplaatsing naar collega-musea in het land vaak een tweede en soms zelfs derde bestemming.

De in 2013 gerealiseerde nieuwbouw van *Verzetsmuseum Junior* is energiezuinig en voorzien van een mossedum dak. Bij de vernieuwing van de vaste opstelling in 2022 is alle verlichting vervangen door LED, zijn de klimaatinstallaties energiezuiniger gemaakt en energiezuinige laserbeamers in gebruik genomen. Ondanks uitbreiding van projecties in het vernieuwde museum is het energieverbruik van het Verzetsmuseum aanzienlijk gedaald. Het stoomverbruik lag in 2023 25% lager dan in 2019 en het gasverbruik 15% lager. In 2024 wordt ook de verlichting van de wisselexpositieruimte vervangen

voor LED. Ook heeft het museum geïnvesteerd in een energieanalyse door de huisinstallateur die energiebesparing zal opleveren.

Na de heropening in december 2022 is door een aantal enthousiaste medewerkers een 'greenteam' gevormd om door tal van kleine maatregelen duurzamer te worden. Papieren tickets zijn afgeschaft en kassabonnen worden alleen op verzoek uitgedraaid; druk- en printwerk worden beperkt en er wordt papier met een FSC-keurmerk en gerecycled printpapier gebruikt. Voor evenementen is er bij voorkeur vegetarische catering. Voor buitenlandse reizen wordt bij voorkeur gereisd per trein. Al vermeld is dat we minder wisseltentoonstellingen maken, en er worden duurzaamheidseisen gesteld aan tentoonstellingsontwerpers en -bouwers. In samenwerking met het Joods Cultureel Kwartier, Museum H'ART en het Scheepvaartmuseum wordt onderzocht of vitrines kunnen worden gedeeld.

DIGITALISERING

Het Verzetsmuseum profiteert van de toenemende digitalisering door de vele spontane positieve recensies op Google en TripAdvisor. Digitale toepassingen bieden nieuwe mogelijkheden om nieuwe doelgroepen te bereiken. Het Verzetsmuseum heeft, zoals al vermeld, met succes virtuele tentoonstellingen gemaakt, en wil door extra aandacht voor digitale outreach (zie p.11) bredere groepen bereiken.

Zoals vele musea, is het Verzetsmuseum de afgelopen jaren in hoge mate gedigitaliseerd geraakt door online ticketing, groepsboekingsystemen, collectie-ontsluiting, media-monitoring, online marketing, sociale media en digitale nieuwsbrieven. Er wordt gebruik gemaakt van audiotours in zeven talen, tours in gebarentaal en interactieve schermen. Door de corona-epidemie zijn daar bijgekomen: online 3D-versies van tijdelijke tentoonstellingen en *Verzetsmuseum Junior*, podwaks en natuurlijk online vergaderen en online thuiswerken.

Dankzij allerlei subsidieregelingen zijn er in de afgelopen beleidsperiode grote stappen gezet wat betreft de digitalisering van de collectie, veelal in het kader van het landelijke samenwerkingsverband Netwerk Oorlogsbronnen. Duizenden documenten zijn gescand en duizenden objecten gefotografeerd. Zij worden via de website online geraadpleegd door onderzoekers (van scholieren t/m wetenschappers) en collega-musea. Dankzij de samenwerking kunnen onderzoekers en geïnteresseerden bronnen op één centraal punt vinden en raadplegen. Er wordt gezamenlijk gewerkt aan innovatieve toepassingen zoals het doorzoekbaar maken van handschriften. Het proces van digitalisering van de collectie zal in 2025-2028 – grotendeels op basis van project-financiering – worden voortgezet.

Met landelijke Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 werd gekeken naar verdere mogelijke en nood-

zakelijke digitalisering. Op marketinggebied heeft dit onder meer geleid tot een digitale keuzewijzer (app) die geïnteresseerden naar het juiste museum leidt. In de toekomst wordt onderzocht of er een gemeenschappelijk platform kan worden gebruikt waarop deze musea podcasts en podwaks ontwikkelen.

Het is nog pas recent dat Artificial Intelligence algemeen toegankelijk en toepasbaar is. Het museum ziet AI als een handig middel om werkzaamheden te verlichten, volgt de technologische ontwikkelingen en kijkt kritisch naar de gevolgen.

Digitale veiligheid. Digitalisering brengt uitdagingen met zich mee: de groeiende afhankelijkheid van toeleveranciers van bovengenoemde digitale toepassingen is een risico, en heeft ook ingrijpende financiële gevolgen. Het museum heeft in het recente verleden onverwachts te maken gehad met bedrijfsfusies en software die niet meer ondersteund wordt, met onverwachte hoge kosten tot gevolg.

Voortdurende digitalisering betekent ook dat de digitale vaardigheden van het personeel en de vrijwilligers een continue zorg zijn. Cybercrime is een groeiend fenomeen, waarbij steeds vaker ook culturele instellingen slachtoffer zijn. Het toepassen van Artificial Intelligence maakt cybercriminelen slagvaardiger. Het Verzetsmuseum heeft het onderhoud van het netwerk en de connectie tot het internet in extern beheer gegeven bij de firma P&B Automatisering. Met het maken van dagelijkse en wekelijkse backups (bewaard buiten het museum) wordt het risico op de gevolgen van een aanval aanzienlijk verkleind, maar niet uitgesloten. Mede op basis van onderzoek van DEN (kennisinstituut cultuur & digitale transformatie) wordt constant verder gewerkt aan een veilige digitale omgeving.

TOEZICHT EN RISICOMANAGEMENT

Het Verzetsmuseum heeft sinds 2020 een directeur-bestuurder en een Raad van Toezicht. De statuten en reglementen zijn gebaseerd op de Code Cultural Governance, en het museum volgt de Ethische Code voor Musea en de Code Culturele Diversiteit. Oud-minister Jozias van Aartsen is de voorzitter. De overige leden hebben financiële, museale, juridische en historisch-wetenschappelijke kennis en ervaring en een relevant netwerk, ook om nieuwe doelgroepen te bereiken.

Conform de Governance Code Cultuur is risicomanagement een integraal onderdeel van het gevoerde beleid. Sinds 2018 voldoet het museum aan de toen ingevoerde privacywetgeving. Het Verzetsmuseum heeft een bedrijfsnoodplan en een collectie(veiligheids)plan. Calamiteiten en de ondernomen vervolgacties worden geregistreerd. Voor risicobeheersing op financieel gebied wordt een strikte functie-scheiding toegepast op basis van een vier-ogen-principe.

PERSONEEL

Het Verzetsmuseum – bij de oprichting een organisatie met vrijwel alleen vrijwilligers – is in de loop der jaren geprofessionaliseerd. Het museum werkt nog altijd naar volle tevredenheid met ruim 120 vrijwilligers, vooral als baliemedewerkers en museumdocenten, en zal dit in 2025-2028 blijven doen. Zij worden door professionals geschoold en gecoacht. Iedereen ervaart de samenwerking van betaalde en niet-betaalde medewerkers als zeer positief. Vrijwilligers zijn vrijwel per definitie enthousiast en betrokken. Doordat de vrijwillige baliemedewerkers en museumdocenten een beperkt aantal uren werken in een groot team, is uitval gemakkelijk te ondervangen. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking blijven vaak langdurig als vrijwilliger bij het museum werken; jongeren stromen door naar een betaalde baan. Voor een deel van het vrijwilligerswerk worden vergoedingen uitbetaald, volgens de daarvoor geldende regels van de Belastingdienst.

Het Verzetsmuseum is een platte organisatie met korte lijntjes. Procedures worden beperkt gehouden, waardoor het museum slagvaardig is en snel in kan spelen op kansen. Omdat het museum veel doet met weinig mensen, is er soms te weinig tijd voor reflectie en wordt er ad-hoc gewerkt. Dat is een aandachtspunt.

Het Verzetsmuseum volgt de Fair Practice Code. Het museum maakt regelmatig gebruik van stagiairs, waarvoor de gebruikelijke vergoedingen worden betaald. Voor de extern gefinancierde projecten werkt het museum met vormgevingsbureaus en tijdelijk personeel (vaak ZZP-ers) die een reële betaling krijgen. Ook voor lezingen of advisering worden freelancers betaald. Van mensen met een goed vast inkomen, vraagt het museum af te zien van een honorarium.

Het Verzetsmuseum wordt doorgaans ervaren als een veilige werkomgeving. Als kleine instelling maakt het museum gebruik van het onafhankelijke meldpunt ongewenste omgangsvormen voor Nederlandse culturele en creatieve sector, Mores. Vanaf 2024 werkt het museum met VOG's (Verklaringen Omtrent het Gedrag) voor de collega's die met kwetsbare groepen in aanraking komen. Hiervoor is een gedragscode ontwikkeld en is een interne vertrouwenscontactpersoon aangewezen.

Polarisering van de samenleving vergroot het gevoel van onveiligheid van medewerkers en vrijwilligers. Het

museum behandelt thema's die emoties oproepen en mensen verwachten regelmatig dat het museum zich schaart achter hún kijk op verzet. Baliemedewerkers en museumdocenten zijn incidenteel uitgescholden en zelfs belaagd door anti-vaxers; na de herinrichting van het museum volgden massale aanvallen op de sociale media omdat het museum ook daders belicht en de term 'held' in de ban zou hebben gedaan. Sinds de oorlog tussen Hamas en Israël verwijten aanhangers van beide partijen dat het Verzetsmuseum geen kant kiest, maar oproept tot dialoog. Voor bijeenkomsten die als extra risicovol worden ervaren heeft het museum in 2023 – voor het eerst – extra bewaking ingehuurd. Enkele vrijwilligers trokken zich terug. Het museum probeert zichzelf en de medewerkers en vrijwilligers beter voor te bereiden op weerstand. Er is extra scholing geboden. Voor de opening van de afdeling over de voormalige koloniën, wordt een specifiek draaiboek gemaakt.

Eind 2023 beschikte het Verzetsmuseum over 13 reguliere, grotendeels parttime functies van in totaal 11,3 fte. Daarnaast is er een coördinator voor *Verzetsmuseum Junior op wielen* in een tijdelijke functie, één medewerker in de sociale werkvoorziening en had het museum de afgelopen beleidsperiode twee vaste werkervaringsplaatsen van tien maanden voor pas afgestudeerden, en één jonge vrijwilliger gedetacheerd vanuit de Aktion Sühnezeichen Friedensdienste.

Op verschillende vlakken is de personele capaciteit van het museum kwetsbaar. Het museum heeft geen aparte medewerkers voor sociale media, de website, personeelsbeleid, museumwinkel, zaaltechniek en de coördinatie van zaalactiviteiten. Vaste medewerkers met een ander takenpakket doen het er bij; er worden vrijwilligers voor ingezet, en een enkele keer ZZP-ers. De salarisschalen die het museum biedt zijn zeer redelijk, maar liggen aanzienlijk lager dan in de grotere musea van Amsterdam. Soms is dat een reden voor sollicitanten om zich terug te trekken.

De beschikbare budgetten voor 2025-2028, bieden vrijwel geen ruimte voor uitbreiding van personeel. Om aan te sluiten bij het publiek van de toekomst, de diversiteit van het team te versterken en de digitale outreach te professionaliseren, acht het museum personele versterking toch noodzakelijk. Doordat de uitbreiding van het museum in de voorgaande beleidsperiode niet door kon gaan, beschikt het Verzetsmuseum over vrij ruime financiële reserves. Er is besloten om de reserves in te zetten om een bescheiden uitbreiding van personeel mogelijk te maken. De continuïteitsreserve en de reserves voor onderhoud en afschrijvingen blijven uiteraard in tact. De gemaakte keuzes worden in de volgende paragraaf nader toegelicht.

Om de continuïteit van het museum te garanderen, zal de directeur-bestuurder in de loop van 2025 met vervroegd pensioen gaan en haar functie overdragen aan de conservator, die de afgelopen acht jaar haar

managementcapaciteiten heeft bewezen. Er wordt extra budget gereserveerd voor een soepele overgang.

FINANCIËN

Het Verzetsmuseum heeft een solide financiële positie, al heeft het de afgelopen jaren moeten interen op de reserves. Ook de komende jaren zal dat noodzakelijk zijn.

In de meerjarenbegroting 2025-2028 zijn alle verwachte prijsstijgingen verwerkt. Er is uitgegaan van min of meer gelijkblijvende (wel geïndexeerde) inkomsten uit zaalverhuur en verhuur van de horeca-ruimte. De huidige horeca loopt matig, maar hoofdhuurder Swinkels Family Brewers is een stabiele en solvabele partij, die de huur zal blijven betalen.

Verder zijn de onderstaande uitgangspunten gevolgd en keuzes gemaakt.

Bezoekers en entreetarieven. In het eerste jaar na de heropening waren de educatieve programma's, audiotours in andere talen dan Nederlands en Engels en de voorzieningen voor blinden en slechtzienden niet direct gereed, en had het museum tijdelijk geen afdeling over de voormalige koloniën. In 2025-2028 zijn deze voorzieningen wel beschikbaar. Verdere bezoekersgroei – al vele jaren een trend voor het Verzetsmuseum – wordt daarom verwacht, maar de extra aandacht van de heropening zal wegzakken en het is nog niet te zeggen of de komst van het Holocaust Museum een versterkende of concurrerende werking zal hebben. Het museum verwacht groei van de individuele bezoekers. Wat betreft schoolbezoek van het voortgezet onderwijs aan de vaste opstelling over Nederland in bezettingstijd, verwachten we concurrentie van het Holocaust Museum, wat zal worden gecompenseerd door schoolbezoek aan de presentatie over de voormalige koloniën en de reizende variant daarvan. Het schoolbezoek zal naar verwachting gelijk blijven. Voor het totale bezoekersaantal is uitgegaan van een groei naar 121.000 in 2025, 124.000 in 2026, 127.000 in 2027, 130.000 in 2028. Omdat we meer bezoekers (in de wijken) gratis of tegen sterk gereduceerd tarief gaan ontvangen, is het gemiddelde entreetarief laag ingeschat.

Activiteitenbudgetten. De in coronatijd teruggebrachte activiteitenbudgetten worden in verband met de prijsstijgingen en ambities weer iets verhoogd. Voor eventuele kostbare activiteiten zal aanvullende fondsenwerving noodzakelijk zijn. Er wordt nog maar één wisseltentoonstelling per jaar voor ca. 200.000 euro georganiseerd, die in principe geheel vanuit fondsenwerving en een Vriendenbijdrage wordt bekostigd. Voor realisering van wisseltentoonstellingen van partners met onder meer verwerkingskunst, wordt jaarlijks een bedrag van 30.000 euro gereserveerd.

Personele versterking

- Sinds 2018 werkt met een korte onderbreking een medewerker op projectbasis aan de digitalisering

van de collectie. Hij doet ook beeldredactie voor sociale media, en is breed inzetbaar. Er is besloten hem in vaste dienst te nemen. (In het bovenvermelde aantal reguliere medewerkers is hij al meegeteld.)

- De culturele diversiteit van het team van museumdocenten wordt versterkt door een extra medewerker in een werkervaringsplaats, vooral voor het educatieve programma bij de afdeling over de voormalige koloniën en de nieuwe activiteiten in de wijken. Het museum handhaaft daarnaast werkervaringsplaatsen voor groepsbezoekregistratie en ondersteuning van de marketing en PR. Voorheen ging het om functies van maximaal 10 maanden. Om meer continuïteit te bieden, wordt in 2025-2028 een tweejarige aanstelling budgettair mogelijk gemaakt.
- De salarisschalen en aantal uren voor de bestaande functies, blijven – al zijn ze niet optimaal – gelijk. Alleen de medewerker Diversiteit en Inclusie, doet de stap naar een hogere schaal en gaat deel uitmaken van de staf. Voor 2025 is budget gereserveerd voor een soepele overgang van de directiefunctie.
- Er wordt jaarlijks 40.000 euro vrijgemaakt om een ZZP-er en/of werkstudenten in te zetten voor digitale outreach en met name de sociale media.

Resultaat en reserves. Om de extra uitgaven mogelijk te maken teert het museum de komende jaren in op de financiële reserves. Los van de continuïteitsreserve en de reserves voor onderhoud en afschrijvingen, zal er eind 2028 nog een vrije reserve van 157.000 euro beschikbaar zijn.

Versterking en continuïteit. Als de bezoekersaantallen na 2028 verder groeien, zal het museum de voorgenomen extra kosten vanuit eigen inkomsten kunnen opbrengen. Als de bezoekersaantallen tegenvallen, zijn er bezuinigingen nodig, bijvoorbeeld door de zeer succesvolle, maar relatief kostbare reizende tentoonstelling *Verzetsmuseum Junior op wielen* te laten vervallen, die al langer meegaat dan bij de ontwikkeling was gepland.

Het Verzetsmuseum beschikt in 2025-2028 over drie voor het hedendaagse (cultureel diverse) publiek aantrekkelijke vaste tentoonstellingen die een gestage bezoekersstroom zullen opleveren. Het museum wil belangrijke investeringen doen ten behoeve van culturele diversiteit en digitale outreach. Om dit mogelijk te maken vraagt het museum de gemeente om een bijdrage van 655.621 euro per jaar. Het museum zal zo toekomstbestendig blijven en nog meer dan voorheen bijdragen aan een tolerante samenleving en leefbare stad. Het percentage eigen inkomsten zal dan liggen op 66% in 2025 en groeien tot 69% in 2028. ■

Verzetsmuseum Amsterdam, januari 2024